

การทำเครื่องหมายสุนัข แมวจรจัดหลังการผ่าตัดทำหมัน

โดย นายสัตวแพทย์วิทยา ขจรรย์ นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ

กลุ่มพัฒนาสุขภาพสัตว์

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสตูล

• ปัญหาการทำเครื่องหมายสัตว์เลี้ยง

จากโครงการรณรงค์เพื่อกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า โดยการควบคุมประชากรสุนัข-แมวจรจัดในพื้นที่จังหวัดสตูล เช่น ในวัด, สถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น ทำให้จังหวัดสตูลสามารถดำเนินการผ่าตัดทำหมันสุนัข แมว ได้จำนวนมาก ไม่น้อยกว่า 800 ตัว (ในรอบ 4 ปี) อย่างไรก็ตาม พบว่าเมื่อสุนัข แมวจรจัดได้รับการผ่าตัดทำหมันแล้ว เป็นการยากที่จะทำเครื่องหมายให้รู้ได้ว่าเคยผ่าตัดทำหมันมาแล้ว ทั้งนี้ พบว่ายังมีปัญหาจากการดำเนินงานโดยการทำเครื่องหมาย/สัญลักษณ์ แก่สุนัข-แมวจรจัดเหล่านั้น ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

๑. การใส่เชือกคล้องคอสัตว์ : อยู่ได้ไม่นาน เชือกจะเปื่อย หลุดออก หรือสัตว์กัดขาดเอง ไม่คงทน
๒. การตีหมายเลขหูในสุนัข : อาจเกิดแผลอักเสบ ติดเชื้อ หรือหมายเลขหูหลุด ไม่คงทน

๓. การสักหมายเลขที่หูสัตว์ : แม้จะติดถาวร แต่สังเกตได้ยาก และต้องจับบังคับสัตว์เพื่อดูเครื่องหมายที่หู

• การใช้องค์ความรู้

การคิดค้นเพื่อใช้ในโตรเจนเหลว (การปั๊มเบอร์เย็น) ในสุนัข : ใช้แนวคิดจากการตีเบอร์ในโค กระบือ หรือม้า ซึ่งเดิมใช้การตีเบอร์ร้อน โดยใช้เหล็กเผาไฟแล้วจี้ลงบนตัวสัตว์ ซึ่งดูเป็นการทรมานสัตว์ เพราะทำให้เจ็บปวดและเป็นแผลไหม้ ต่อมาใช้วิธีตีตราเย็น โดยใช้ไนโตรเจนเหลวที่มีความเย็น -196 องศาเซลเซียส แทนความร้อนก็สามารถทำให้ผิวหนังเกิดการเปลี่ยนแปลงจนเห็นเป็นเครื่องหมายบนตัวสัตว์ได้ตามต้องการ

การทดลองใช้ในโตรเจนเหลวทำเครื่องหมายในสุนัข แมว ผู้คิดค้นได้ดำเนินการทดลองมาตั้งแต่ปี 2552 โดยเริ่มจากการใช้อลูมิเนียมเป็นตัวพิมพ์แช่ในถังไนโตรเจนเหลว แต่พบว่าไม่สามารถทำให้เกิดเครื่องหมายได้ เพราะอลูมิเนียมไม่สามารถเก็บความเย็นให้ถึงจุดที่จะทำให้เซลล์ผิวหนังเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ต่อมาจึงใช้เหล็กเป็นตัวพิมพ์ พบได้ผลดี

การใช้ไนโตรเจนเหลว ซึ่งมีความเย็นที่ -196 องศาเซลเซียส เป็นการทำความเย็นไปปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตเซลล์ของผิวหนังให้ผลิตขนขึ้นใหม่เป็นสีขาว (ทั้งสุนัขสีขนดำและขนขาว และขนสีอื่นๆ) จึงมองเห็นชัดเจนในสุนัขที่มีขนสีเข้มแม่ในระยะใกล้ และอยู่ได้ทนนาน (จากการติดตามสุนัขที่เคยทำเครื่องหมายไว้พบว่าอยู่ได้นาน ไม่น้อยกว่า 2 ปี) แต่ในสุนัขที่มีขนสีขาวหรือสีอ่อน จะสังเกตได้ยาก จึงใช้วิธีสักหมายเลขที่หู ร่วมกับการปั๊มหมายเลขด้วยไนโตรเจนเหลว อย่างไรก็ตามการใช้วิธีดีตราเย็นนี้ ถ้านำไปใช้กับแมว จะต้องระมัดระวัง เนื่องจากผิวหนัง และกล้ามเนื้อแมว จะมีความหนาที่น้อยกว่าสุนัข ดังนั้นในแมวแนะนำให้ใช้วิธีสักหมายเลขที่หูด้านใน

- ผลลัพธ์ที่ได้และการขยายผล

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสตูล ได้ใช้วิธีการทำเครื่องหมาย/สัญลักษณ์ สุนัข-แมวจรจัด โดยวิธีดีตราเย็นนี้ ทำให้มีความสะดวกในการสังเกต และลดความผิดพลาดที่เกิดจากการผ่าตัดซ้ำ โดยเฉพาะในสุนัข-แมวเพศเมีย แนวคิดนี้ได้เผยแพร่ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดต่างๆ ในเขต 9 นำไปใช้ในอย่างกว้างขวาง เพราะสามารถหาวัสดุอุปกรณ์ได้ไม่ยากนัก โดยเฉพาะไนโตรเจนเหลวในถังแช่น้ำแข็งของหน่วยผสมเทียม

